

УДК 343

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО БЮРО ІНТЕРПОЛУ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

THE ACTUAL ISSUES OF THE FUNCTIONING OF THE UKRAINIAN BUREAU OF INTERPOL FOR COMBATING CRIME

Кравчук М.Ю.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Тернопільського національного економічного університету*

У статті визначено найбільш важливі функції Інтерполу. Встановлено правовий та організаційний внесок Інтерполу в зміцнення міжнародного правопорядку. Обґрунтовано пропозиції щодо ефективності взаємодії Національного центрального бюро Інтерполу з правоохоронними органами України.

Ключові слова: Національне центральне бюро Інтерполу, правоохоронні органи, функції Інтерполу, міжнародна система повідомлень, технічне оснащення Інтерполу.

В статье определены наиболее важные функции Интерпола. Установлен правовой и организационный вклад Интерпола в укрепление международного правопорядка. Обоснованы предложения по эффективности взаимодействия Национального центрального бюро Интерпола с правоохранительными органами Украины.

Ключевые слова: Национальное центральное бюро Интерпола, правоохранительные органы, функции Интерпола, международная система сообщений, техническое оснащение Интерпола.

The article defines the most important functions of Interpol. The legal and institutional contribution of Interpol to the strengthening of international law and order has been grounded. Proposals on the effectiveness of interaction between the National Central Bureau of Interpol and the law enforcement agencies of Ukraine have been substantiated.

Key words: Interpol National Central Office, law enforcement agencies, Interpol functions, international messaging system, Interpol technical equipment.

Зростаючі транснаціональні зв'язки злочинних груп різних країн вимагають тісного міжнародного співробітництва правоохоронних органів. Діяльність Бюро Інтерполу важлива для МВС України не тільки з погляду ефективності сьогоденної діяльності, але й у плані перспектив розвитку. Якість роботи Бюро – один із найважливіших факторів міжнародного авторитету органів внутрішніх справ України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема-тиці діяльності Національного Центрального Бюро (далі –

НЦБ) Інтерполу в Україні присвячені останні публікації таких дослідників, як А.В. Борисенкова, В.М. Варцаба, Є.А. Говійко, А.Л. Дудніков, В.А. Журавель, М.В. Капустіна.

Основна мета дослідження полягає в обґрунтуванні координуючої ролі Українського Бюро Інтерполу в боротьбі з транснаціональною злочинністю та тероризмом, які посягають на національний і міжнародний правопорядки, і виробленні положень, спрямованих на вдоскона-

лення організаційно-правової діяльності НЦБ Інтерполу в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Одна з найбільш важливих функцій Інтерполу полягає в допомозі поліції держав-учасниць розподіляти надзвичайну, пов'язану зі злочинами, інформацію, використовуючи організовану систему міжнародних повідомлень (карток). Інформація стосується осіб, розшукуваних за скоєння тяжких злочинів, як живих осіб, так і невідомих трупів, можливих загроз і принципів роботи злочинців.

На підставі запитів від Національних центральних бюро Генеральний секретаріат видає повідомлення (картки) офіційними мовами всієї Організації: англійською, французькою, іспанською й арабською. Генеральний секретаріат може також випускати «зелені» повідомлення (картки) на власний розсуд.

Повідомлення (картка) або циркуляр – тільки один із ресурсів, пропонує Інтерпол, для допомоги співтовариству у здійсненні міжнародного права в дослідженні та вирішенні справ.

Шість типів повідомлень (карток) і їхні цілі:

Червоне повідомлення (картка) видається з метою розшуку та тимчасового арешту необхідних осіб для екстрадиції; засновується на санкції арешту.

Синє повідомлення (картка) надає додаткову інформацію щодо причетності людини до незаконних дій або злочину.

Зелене повідомлення (картка) видається з метою попередження про осіб, які скоїли злочинні порушення і, ймовірно, повторять такі злочини в інших країнах.

Жовте повідомлення (картка) видається з метою допомогти розшукати зниклих людей, особливо малолітніх дітей, або допомогти ідентифікувати людей, котрі не здатні ідентифікувати себе самостійно [1, с. 11].

Чорне повідомлення (картка) видається, щоб шукати інформацію щодо невідомих трупів, попередити поліцію, громадські та інші міжнародні організації про наявність таких.

Помаранчеве повідомлення (картка) видається для попередження про приховану зброю, бомби у пакетах і стосовно інших небезпечних виробів, матеріалів або предметів.

За винятком «помаранчевого» повідомлення, картки містять два типи інформації. Докладні відомості ідентичності осіб: всебічні деталі ідентичності, фізичний опис, фотографію, відбитки пальців та іншу доречну інформацію типу заняття, мови, якою говорять, номерів документів ідентифікуючих осіб тощо; судову інформацію про порушення, в якому людина обвинувачена; посилання на закони, згідно з якими робиться обвинувачення або засудження; максимальне покарання, що було або може бути застосовано, у разі «червоних» повідомлень (карток) – посилання на санкцію арешту, накладену судом; деталі щодо країн, від яких країна вимоги очікуватиме видачу втікача [2, с. 41].

Законна підстава для «червоного» повідомлення (картки) – санкція арешту, видана судовою владою в зацікавленій країні. Багато хто з держав-учасниць Організації розуміють, що «червоне» повідомлення (картка) має силу прохання про тимчасовий арешт, особливо, коли необхідна країна має двосторонню угоду про екстрадицію з країною вимоги. Крім того, Інтерпол визнається як офіційний канал для передачі прохань про тимчасовий арешт у безлічі двосторонніх і багатосторонніх угод, включаючи Європейську Угоду з видачі, Угоду з видачі Економічного співтовариства Західно-Африканських держав (ECOWAS) і Угоди в Організації Об'єднаних Націй щодо видачі.

Якщо судова влада у країні, яка одержує повідомлення (картку), вважає це за необхідне, то людину слід заарештувати. Країна вимоги інформується про те, що необхідна людина була тимчасово арештована і що процес видачі

може розпочинатися. У такому разі буде також гарантія, що розшукувана особа буде затримана протягом адекватного терміну.

Якщо втікача простежено в країні, де «червоне» повідомлення (картка) не розглядається як таке, що має силу прохання про тимчасовий арешт, країна вимоги повинна надати окреме подання про тимчасовий арешт. У такому разі є очевидний ризик, що особа матиме час для втечі до іншої країни або що вона буде звільнена раніше, ніж екстрадиція буде розпочата. Визнання «червоного» повідомлення (картки) як такого, що має силу прохання про тимчасовий арешт, спрощує і прискорює процес видачі [3, с. 34].

Генеральний секретаріат застосовує електронний процес для публікації вимог, звернень, повідомлень. Крім того, мета Інтерполу – видати всі «червоні», «помаранчеві», «жовті» і «чорні» повідомлення (картки) в Інтернеті, якщо держава-учасниця, безпосередньо зацікавлена, явно не заперечує. Сусільне знання інформації про санкції арештів має часто велику цінність для правоохоронних агенцій у здійсненні їхніх завдань.

Ефективна діяльність Інтерполу неможлива без використання сучасних технологій, глобальних систем зв'язку та баз даних, завдяки яким з'являється можливість миттєвого обміну інформацією та швидкого реагування.

Національні кордони не припиняють запобігати злочинцям у злочинній діяльності, тож ефективний міжнародний поліцейський зв'язок став важливішим, ніж будь-коли. Одна з основних функцій Інтерполу полягає в забезпеченні можливості всесвітньої поліції обмінюватися інформацією надійно та швидко. Організація розвивала свою глобальну поліцейську систему комунікацій, названу I-24/7, з метою розподілу надзвичайної інформації щодо злочинців і злочинних дій. Цей інструмент здійснення закону призначений для того, щоб допомогти поліції йти на крок попереду від міжнародної злочинності, та є ключовим для поліцейської співпраці [4, с. 56].

Оскільки злочинці та злочинні організації звичайно обертаються у багаторазовій взаємодії, система I-24/7 може істотно змінювати шляхи спільної співпраці влади. Частини окремо незв'язаної інформації можуть використовуватися для створення загальної картини і вирішення проблем національного й міжнародного кримінального розшуку.

Використовуючи I-24/7, Інтерпол через Національне центральне бюро може знайти й одержати відомості, подвійно перевірені, протягом секунд, користуючись прямим доступом до баз даних, які містять інформацію щодо підозрюваних терористів, розшукуваних осіб, відбитків пальців, ДНК-профілів, загублених, вкрадених або підроблених туристичних документів, що ідентифікують осіб.

Ці багаторазові ресурси забезпечують поліцію миттєвим доступом до потенційно важливої інформації, у такий спосіб полегшуючи проведення кримінального розшуку.

I-24/7 також дозволяє мати доступ до кожної національної бази даних, яка використовує «бізнес до бізнесу» (B2B) систему зв'язку. Держави-учасниці підтримують їхні власні національні бази даних кримінальних обліків і реєстрації. Вони також мають можливість робити такі бази даних доступними для міжнародних правових служб через I-24/7.

Генеральний секретаріат працює в тісній співпраці з державами-учасницями з метою поліпшення послуг системи I-24/7 та ініціації нових інструментів зв'язку, завдяки яким система може задовольняти потреби всесвітньої поліції, що розвиваються. Вчені-правознавці та поліцейські посадові особи країн-учасниць Інтерполу регулярно збираються, щоб уніфікувати й обговорити їхні вимоги до змін у системі зв'язку. Програми навчання стандартизуються з метою гарантії користувачам можливості розуміння експлуатації системи в її повному потенціалі.

Мережа 1-24/7 захищена найвищим досяжним рівнем шифрування за віртуальною електронною мережею (VPN). Інформація зашифровується і передається Інтернетом, проходячи через багаторазові бар'єри безпеки. Як тільки інформація досягає НЦБ, інформація розшифровується через VPN-пристрій. Цей пристрій забезпечує автоматизовані робочі вузли повітронепроникною ізоляцією та забезпечує регулярну антивірусну безпеку і модернізацію програм. Безпека також встановлена системою впізнання для доступу до мережі, яка може контролювати кінцевих користувачів. Відповідальність за доступ до мережі несуть рівною мірою співробітники Генерального секретаріату і конкретний офіцер Національної безпеки за 1-24/7 у кожному НЦБ.

Куба – Колумбія: відомий колумбійський міжнародний торговець наркотиками був заарештований у Джосб Марті – міжнародному аеропорту Гавани – під час спроби в'їзду в країну за підробленими документами. Відбитки пальців і фотографії були надіслані через термінал 1-24/7 до НЦБ Боготи, влада якої мала можливість перевірити його особу і надати відомості про те, що він фактично розшукувався в двох країнах.

Ботсвана – Південна Африка: НЦБ Габону була отримана інформація від влади Ботсвани стосовно шахрая, який обдурих підприємця і сів на літак, що летів в Індію через Південну Африку. За допомогою 1-24/7 він був перехоплений у міжнародному аеропорту в Йоганнесбурзі [3, с. 21].

Щодо розвитку системи в Україні, то у 2003 р. в апараті Національного бюро Інтерполу встановлено 2 робочі станції. У 2008 р. в Україні діє 29 робочих станцій, у перспективі планується встановити станції на всіх прикордонних пропускних пунктах України (для порівняння: у Румунії встановлено 800 робочих станцій) [5].

Згідно з офіційним сайтом Інтерполу користувачі системи мають миттєвий онлайн-доступ (через Національне бюро) до таких баз даних в Україні: «Особи в розшуку», «Зниклі особи», «Вкрадені транспортні засоби», «Вкрадене майно», «Притягнення до кримінальної відповідальності», «Реєстрація транспортних засобів», «Права водія». Через бюро Інтерполу в ручному режимі надають також відбитки пальців, фотографії підозрюваних і дані про тих осіб, котрі відбувають покарання.

Слід зазначити, що український Інтерпол має майбутнє. Про це свідчить, зокрема, створення глобальної системи зв'язку 1-24/7, завдяки якій ефективність роботи

міжнародної кримінальної поліції вийшла на якісно новий рівень. Співпраця з Інтерполом має дуже велике значення для України, через яку проходить маршрут т. зв. «каравану наркотиків» із Азії в Європу. Діяльність цієї організації робить наше життя безпечнішим і дає можливість притягнути злочинця до відповідальності, в якій би точці планети він не знаходився.

Висновки. Незважаючи на відносно короткий період діяльності, Національне центральне бюро Інтерполу проявило себе з найкращої сторони. Висококваліфікований і відповідальний особовий склад, грамотне керівництво, уміння налагодити робочі відносини з закордонними колегами, повномасштабне використання технічних можливостей – все це сприяло успішній роботі Бюро. Від початку воно виявило себе як дієздатна структура МВС, що постійно нарощує свої зусилля. Дедалі більш активний обмін оперативною інформацією в рамках Інтерполу супроводжувався й оптимізацією цього процесу з нашого боку.

Якісна і своєчасна інформація, яку надавав наш підрозділ зарубіжним колегам, сприяла досягненню максимальної результативності спільних дій. Ефективність українського Бюро підтвердила позитивна динаміка кількості осіб, виданих в Україну з-за кордону. За минулий рік вона відчутно зросла. Крім питань затримання злочинців і підозрюваних, обмін інформацією не раз дозволяв, наприклад, знімати з іноземних аукціонів твори мистецтва, незаконно вивезені з України.

Проте система кримінального правосуддя страждає від структурних недоліків, що обмежують її здатність боротися з проявами організованої злочинної діяльності та корумпованих зв'язків. У цій ситуації доцільно забезпечити значні капіталовкладення на здійснення профілактичних заходів, потреба в яких у минулому ігнорувалася. Для цього необхідно підвищити рівень взаємодії різних систем – починаючи з посилення співпраці між банківською системою і системою кримінального правосуддя і поширюючи його також на засоби масової інформації.

З метою підвищення ефективності використання можливостей Інтерполу необхідно підвищити професійний рівень співробітників правоохоронних органів, з цією метою доцільно проводити різні форми навчання – практичні семінари з представниками Інтерполу, спільні з науковцями-теоретиками круглі столи з вивчення окремих проблемних питань і т. д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Берзін П. Злочини у сфері господарської діяльності: методика обчислення матеріальної шкоди. Київ : Юрисконсульт, 2005. 149 с.
2. Борисенкова А.В. Системи державного фінансового моніторингу: зарубіжний досвід. *Вісник НАДУ*. 2011. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Borisenkova.pdf>.
3. Варцаба В.М. Розслідування злочинів організованих груп: проблеми тактики та психології : науково-практичний посібник. Ужгород : Карпати, 2005. 248 с.
4. Журавель В.А. Криміналістична характеристика злочинів: реальність чи ілюзія? *Правничий часопис Донецького університету*. 2001. № 1 (6). С. 56–60.
5. Матеріали про результати роботи Головного управління міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України у 2012 році. URL: www.gp.gov.ua/ua/zvitmu.html.